

ПЕРОН. Можлива історія

Більш видатної і обговорюваної постаті, ніж Хуан Домінго Перон, мабуть немає у Латинській Америці. І сьогодні він продовжує залишатися об'єктом пильних та діаметрально протилежних поглядів. Диктатор, великий лідер, «перший робітник» Аргентини; чоловік, потуравший амбіціям своєї вольової дружини; латиноамериканський провидець; прогресивний благодійник, запровадивший в Аргентині сучасне соціально справедливе суспільство або, навпаки, зрадник, той, хто назавжди знищив процвітаючу націю, розпалював протиріччя й необґрунтовані устремління своїх прихильників. Орасіо Васкес-Ріалю вдається детально простежити шлях становлення тричі президента Аргентини та Лідера Нації, спростувати міфи, якими оповите особисте життя Перона, розсекретити неопубліковані документи, проаналізувати досі замовчувані іноземні інвестиції в Аргентині, не втрачаючи об'єктивного погляду та неупередженості ретельно крок за кроком задокументувати перебіг подій тогочасного життя. Автор зосереджується саме на постаті Перона та його сходженні до влади від позашлюбного сина індіанки до Президента країни, а не на його відомій дружині Евіті чи його офіційно невизнаній можливій доньці, чи таємних чорних ритуалах зловісних Лопеса Реґи та третьої дружини Ісабель. За межами Аргентини Перон, як і раніше, перебуває в тіні своєї другої дружини Евіті і залишається певною мірою загадкою для решти світу, але без знання біографії цього складного і незвичайного чоловіка, його харизми, політичного впливу і суперечливого характеру неможливо зрозуміти культуру, історію, політику та спосіб мислення аргентинців.

Орасіо Васкес-Ріаль

ПЕРОН

МОЖЛИВА ІСТОРІЯ

PRINCERS'
"NATIO
TEMPUS"

Анотація

Більш видатної і обговорюваної постаті, ніж Хуан Домінго Перон, мабуть, немає у Латинській Америці. І сьогодні він продовжує залишатися об'єктом пильних та діаметрально протилежних поглядів. Диктатор, великий лідер, «перший робітник» Аргентини; чоловік, потуравший амбіціям своєї вольової дружини; латиноамериканський провидець; прогресивний благодійник, запровадивший в Аргентині сучасне соціально справедливе суспільство, або, навпаки, зрадник, той, хто назавжди знищив процвітаючу націю, розпалював протиріччя й необґрунтовані устремління своїх прихильників.

Орасіо Васкес-Ріалю вдається детально простежити шлях становлення тричі президента Аргентини та Лідера Нації, спростувати міфи, якими оповите особисте життя Перона, розсекретити неопубліковані документи, проаналізувати досі замовчувані іноземні інвестиції в Аргентині, не втрачаючи об'єктивного погляду та неупередженості ретельно крок за кроком задокументувати перебіг подій тогочасного життя. Автор зосереджується саме на постаті Перона та його сходженні до влади від позашлюбного сина індіанки до Президента країни, а не на його відомій дружині Евіті чи його офіційно не визнаній можливій доньці, чи таємних чорних ритуалах зловісних Лопеса Реґи та третьої дружини Ісабель.

За межами Аргентини Перон, як і раніше, перебуває в тіні своєї другої дружини Евіті і залишається певною мірою загадкою для решти світу, але без знання біографії цього складного і незвичайного чоловіка, його харизми, політичного впливу і суперечливого характеру неможливо зрозуміти культуру, історію, політику та спосіб мислення аргентинців.

ISBN 978-617-553-039-9 (Видавництво Анетти Антоненко)

ISBN 978-966-521-800-5 (Ніка-Центр)

© HORACIO VÁZQUEZ RIAL, 2005 and HEIRS OF HORACIO VÁZQUEZ RIAL

© О. Лактіонова, переклад, 2024

© Видавництво Анетти Антоненко, 2024

© Ніка-Центр, 2024

ПЕРОН. МОЖЛИВА ІСТОРІЯ

Лусії та Орасіо. І Марзі, завжди

Я в неоплатному боргу перед Рікардо де Тітто, який з увагою та розумінням прочитав цю книжку й надав безцінні поради та чимало фактів до кінцевої версії. Під час редагування тексту Хайме Найфлеш щедро збагатив текст спостереженнями та ідеями. Я розділяю з ними ті відзнаки, які, можливо, матиме цей твір. За ймовірні помилки, як і за власне бачення головного персонажа, нестиму відповідальність винятково я.

У театральних трагедіях інтерес викликаний не цікавістю, як у драмі. Публіка не стежить, затамувавши подих, за перипетіями історії, бажаючи дізнатися, чим усе скінчиться. У прекрасних трагедіях розв'язка завжди відома заздалегідь, і вона не може бути іншою, ніж є; ані людська сила, ані сила Бога (у цьому, власне, і полягає трагізм) не можуть покращити чи змінити долю героя.

Ролан Барт

Розповідають багато історій про Майкла Салівана. Одні кажуть, що він був гарною людиною. Інші – що в ньому не було ні крихти добра.

**Девід Селф, сценарій фільму
«Проклятий шлях»**

Писати про Перона буде не складно, адже я не складний.

**Хуан Перон, у листі до Естебана
Пейковича**

У політиці справжнє те, чого не можна побачити.

Хосе Марті

Пролог

Ця книжка має довгу історію. Це не дитя неспокою, заохочене прихильністю чи невизнанням. Я ніколи не був пероністом, однак я завжди усвідомлював, як багато в нього прихильників, адже цьому рухові були притаманні усі привабливі риси революцій початку ХХ сторіччя і лише їхні нечисленні вади, а генерал Перон був особою, безперечно, спокусливою, з унікальною здатністю поєднуватися з найгіршим, що є в кожного, і перетворювати його на прийнятне для себе. Я також не був одним із тих антипероністів, які виступали проти тирана, тому що мені випало жити за справді диктаторських та антипероністських урядів і тому що антиперонізм – це ідеологічний абсурд, що існує лише у термінах свого ворога. Проте я завжди розумів той сором, який охоплює багатьох аргентинців, коли вони стикаються з найбільш гротескно-популістськими проявами перонізму – від піднесення примітивного робітничо-селянського мислення і ненависті до інтелектуалів, що сприяло появі гасла «постоли – так, книжки – ні» як відповіді на «чоботи – ні, книжки – так» маніфестантів Демократичного руху наприкінці 1945 року, і до збоченого підлабузництва профспілкових керівників, партійних функціонерів і просто пересічних людей, які досі сприймають лестощі як джерело власних зисків.

Коли я почав ґрунтовно досліджувати аргентинське минуле у пошуках джерел похмурого сьогодення, я дійшов двох висновків. Перший, що минуле має логічний наративний порядок десь до 1930 року. А потім хтось розчиняє нарозпаш якісь недозволені шлюзи і люди починають поводитися, та й досі поводяться, як під час потопу, наче потоп – це їхній *way of*

life (спосіб життя). Другий, що особисті історії Хуана Перона та Еви Дуарте, паралельні якоїсь миті, але абсолютно роз'єднані на початку та наприкінці, по-справжньому неосяжні. Свідків натомість існує безліч (чи то так лише здається), утім, лише вряди-годи якихось двоє згоджуються хоч у чомусь, хоча вони і спостерігали з того ж самого місця і в той же самий час. Кожен свідок нав'язує власні відхилення, зсув фактів у темне та недосяжне місце. Іноді сума свідчень створює більш-менш завершений образ, а різноманітні версії врешті визначають якусь з граней, але це лише одна грань, інші ж так і лишаються по той бік місяця.

Я наполягатиму на тому, що вже багато разів писав: немає суттєвої різниці між романом та історичною оповіддю з науковими претензіями. І те, і те художні твори, автор яких заражений своїм часом та ідеологією. Що ж до того, що помпезно називають документом, який тримає всю будівлю історіографії, то й він є зазвичай хитрістю, за допомогою якої засвідчується щось заради певної мети, щось необов'язково правдиве й таке, що колись дійсно відбувалося. Але Муссоліні, наприклад, дозволив появу вагомий восьмитомної праці Ренцо де Феліче, виснажливої і надто ідеальної. Так само і з Гітлером, і зі Сталіним, і з Франко, які лише час від часу на мить звертаються до літературних конструкцій. Перон і Ева, навпаки, опираються такому ставленню. Складається враження, що вони належать винятково роману. Але роман завершено – Томас Елой Мартінес «Роман про Перона» та «Свята Евіта»; Абель Поссе «Пристрасть за Евітою», – і нині немає більш об'єктивного знання, ніж міф, створений таким потужним та творчим писанням. І в будь-якому разі роман частково наближається до есе, сутнісних роздумів, суто історичного оповідання, позажанрового, який, можливо, і є справжньою літературою та справжньою історією. Цього неможливо уникнути. Так само як і

жодний автор, який звертався до цієї теми, не зміг уникнути спокуси додати до кожного персонажа якусь нову рису, винайти нового свідка, народженого ним самим, тонкого, темпераментного, іронічного спостерігача, який бачить те, чого не бачать інші. Саме через це не існує канонічної біографії ні Перона, ні Еви. І навряд колись такі з'являться.

До початку 2002 року я був упевнений, що все, що можна було про них написати, вже написано. За рідкісними випадками це зробили погано, але все ж зробили. У січні того ж року під час поїздки до Буенос-Айреса, яка завершувалася підготовкою репортажу для мадридської газети «А-бе-се», з якою я співпрацюю, а трохи згодом – книжки, присвяченої аргентинській кризі, у мене з'явилися перші сумніви щодо цього. Передусім щодо Перона, адже про Еву було написано навіть надмірно багато творів, якщо взяти до уваги цей історичний прецедент: вона – розділ у його житті, і після її смерті, як і за життя, люди віддають перевагу пригодам Попелюшки на шкоду масштабній історії Генерала, яка поглинає та перевершує її.

Я припускаю, що живе видовище перонізму, а точніше, незлічених перонізмів, що містить аргентинська політика, стало першою ознакою.

А другою були сні.

Мені почав снитися Перон. Прокинувшись, я не міг пригадати, що відбувалось уві сні, я лише знав, що то був він і ми про щось говорили.

Одного дня до мене навідався Жоан Бенавент, видатний історик, відповідальний за вичерпну реконструкцію життя Генерала, від його народження й до 1946 року. Праця Бенавента, яка нещодавно з'явилась у книгарнях під назвою «Перон, світло і тіні. 1893–1946», одна з найкращих і, поза сумнівів, найдетальніших серед усіх присвячених постаті Перона (великі

праці Фелікса Луни, Уго Гамбіні, Роберта Поташа і Джозефа Пейджа радше висвітлюють епоху, але в них дуже важко знайти справді живого героя; праця Томаса Елоя Мартінеса написана більш вільно, наче художній роман; а ось праця Бенавента, з одного боку, має всі ознаки літературного твору, а з другого – надзвичайно строго оперує фактами). Жоан Бенавент запропонував (чим зробив мені неабияку честь, адже волів не бачити моїх недоліків) попрацювати разом над періодом 1946–1974 років. Зрештою, цієї співпраці не сталося, і я впевнений, що книжка від цього багато чого втратила, зважаючи на ерудицію та любов Бенавента до деталей. Але саме він наштотував мене на думку, що мої сні закликали книжку або ж вказали шлях до неї.

Я обговорив це питання в електронному листі з подругою з Буенос-Айреса, яка могла допомогти мені в цій справі, бо має доступ до архівів і фахівців. Вона відповіла і запитала, чи зацікавлений я у знайомстві з донькою Перона? Я сказав, що, звісно, так, хоча, на мою думку, ця донька була не чим іншим, як міфом, адже хіба це можливо, щоб усі історичні хроніки залишили поза увагою такий факт, як існування доньки чоловіка, який, за офіційною версією, ніколи не мав дітей. Однак, якщо якась особа мала сміливість заявити, що вона донька Перона, вона дійсно заслуговувала на увагу, бо якщо це правда, то може неабияк вплинути на матеріальну та духовну спадщину Аргентини. Духовна не така важлива, тому що харизма за найрідкіснішими винятками не має спадкоємності. Але матеріальної було достатньо для винесення звинувачувального вироку: ця жінка була засуджена, ні вона, ні її претензії не мали права на життя; навколо неї напевне вже кружляли стервятники, які розклювали більшу частину спадку, слуги Марії Естели Мартінес та Карлоса Менема, причепливі залишки ложі Лічо Джеллі. Тоді я уявив й досі уявляю, що

таємнича й дуже тонка рівновага конкуруючих сил, що збіглись у тісному сплетінні інтересів убивць, які захопили владу в країні багато років тому, залишила порожнє місце, і що вона залишилася там живою, і так триватиме, допоки раптова подія, непередбачувана, хоча й така, що вписується в закони фізики та метафізики, не порушить рамки напруги.

Минуло кілька днів. Я не питав свою подругу, чи зробила вона щось, аби встановити контакт з донькою Перона. Одного ранку, прокинувшись чи, може, коли я все ще снів Пероном, мене розбудив телефон. Це була вона.

Мені не довелося докладати жодних зусиль, щоб познайомитись і розповісти про свою роботу: вона знала з ким розмовляє, й навіть мала уявлення щодо моєї зовнішності, бо бачила мене по телевізору. Ми домовилися про зустріч за кілька днів в її будинку в Мадриді. Там розпочалася ця книжка. Або ж вона розпочалась у моїх повсякчасно забутих нічних діалогах з Генералом, я не знаю. Вона вже написала свою історію та невдало опублікувала: видавець збанкрутів, а більша частина накладу лишилася на складі. Ми поспілкувались, я прочитав її мемуари, зробив із нею інтерв'ю для газети. І вирішив розповісти все знову.

Дехто вважає, що не варто наново переповідати вже розказану історію. Вони помиляються. П'єр Менар, персонаж Борхеса, показав, що немає двох однакових історій, хоча вони й здаються цілковито однаковими. Менар, або Борхес, або обидва. Щоразу як подія або низка подій розповідаються знову, навіть коли читач не дізнається жодного нового факту, він чує варіацію. Либонь не більше, ніж тон, або те чи те слово, або контекст, який, хоча й ідентичний, зустрічається в інший момент часу, ось і модифікація.

Найбільше запам'ятовуються ті історії, які розповідали більше разів, і їх краще пам'ятають не через повторення, а через

те, що від однієї версії до іншої вони стають дедалі суттєвішими та визначенішими. На мою думку, сирени з «Одіссеї» не були такими за своїм походженням; у своїх довгих мандрах Одісей натрапив на фатальну жінку, яка співала, як Лола-Лола, Марлен Дітріх у «Блакитному ангелі». Тільки він не був ані Гнусом, ані Емілем Яннінгсом, це була слабка душа, що втрачає життя через пристрасть, він був героєм, спокушеним чоловіком, який опирається спокусі; і такими величними були його втеча та відраза до невдач й сентиментальних страждань, що при повторному спогаді про його подвиги спокусниця зрештою розмножилась, її голос зробився магічним та множинним, а Одісей, почувши її, увійшов у вічність як той єдиний, що зберіг розум та волю – збіжні чесноти. І цілком справедливо те, що її було і буде багато, а він був і буде єдиним.

Факти вдосконалюються, довершуються в кожній новій версії, що виникає. Навіть якщо вони ніколи не відбувалися. Історія – це нитка, що зв'язує нас із вічністю. Не події самі по собі, реалістичність яких можна взяти під сумнів, тільки-но вони стають минулим, а саме розповідь про них.

Тому я знову розкажу історію Генерала. Я уважно прочитав і вислухав її. Ця історія сповнена реальних людей, яких ніколи не існувало, та вигаданих персонажів, що про них залишилися документальні докази та переконливі свідчення.

Письменництво – це завжди доля. Якщо Перон переслідував мої сни, то він щось шукав. І коли я почав писати, він більше до мене не навідувався.

Усе це я пояснив своїй подрузі з Буенос-Айреса в електронному листі. З думкою про Еву вона сказала: «Мене тішить, що ти це робиш, але будь обережним, пам'ятай про прокляття». Письменник, відповів я, не може залишити мертвих у спокої, він перебуває у цьому світі саме для того, щоб порушувати їхній спокій.

Коли я вперше ввів привид у роман, мені пощастило почути від великого американського письменника Вільяма Кеннеді, що він постійно розмовляє з мертвими, і це мене заспокоїло. Тому що відтоді це здається мені найприроднішою річчю на світі.

Розділ I. Тінь багатьох тіней

Зло, що вражає Аргентинську
Республіку, – це безмежжя; пустеля оточує
її з усіх боків, просочується в середину...

Д. Ф. Сарм'єнто. «Факундо»

Легко розповідати про життя людини, особливо якщо її вже немає серед живих. Вона дозволяє вигадувати про себе і приймає те, що про неї говорять. Оповідач вірить, що відомі йому факти й події, які відбувалися в певному порядку, логічні й послідовні та що він відкриває те, що і він сам, і його читачі врешті вважатимуть справжньою долею цієї людини. Ба більше, якби особа, життя якої через цю оповідь стає надбанням громадськості, мала б змогу з нею ознайомитися, вона би переконалася, що всі її вчинки від самого першого кроку на шляху до слави або поразки мали певний сенс, причини та наслідки. Вона могла би стати тільки тим, ким стала, і ніким іншим.

Але Генерал – ні.

Він міг бути будь-ким.

Дійсно, у ньому містилося кілька особистостей: він був і тим, кого інші воліли бачити, і тим, яким він сам хотів бути, і таким, яким інші не хотіли, щоб він був. А ще були вигадані, їх теж подеколи ненавиділи, подеколи любили, а ще кілька таких, яких він сам на дух не виносив, прагнучі не бути схожим на них. Але всі ці особистості були там, всередині нього, і час від часу з'являлися, щоб зробити його нещасним.

Здається, легко воскресити в пам'яті жахливу тінь, а надто якщо ця тінь є тінню нації – її найстрашніше, найжахливіше та

найжорстокіше обличчя – і має тло, жертв, якихось ворогів, безперечні зlodіяння, і вона проживає це зло як епічну поему, прагнучи зупинити час кров'ю і вогнем. Але тінь Генерала – це не жахлива тінь. Це складна і заплутана тінь, яка інколи сповільнює, а інколи пришвидшує перебіг часу. Це тінь багатьох тіней. Він не постане, як Факундо, щоб пояснити таємне життя та внутрішні конвульсії, що розривають нутро шляхетного народу. Він – ні. Безмежжя, самотність і пустеля оточують його з усіх боків і проникають усередину. Не в країну. В середину нього.

Його переслідують водночас кумедне та страшне. Це те, що об'єднує його з країною більше, ніж любов. Ті, хто досліджує присвячені йому газетні статті, записи, новини, виступи, зафільмовані інтерв'ю, постійно з цим стикаються.

Іполіто Баррейро (2000) опублікував світлину доньї Хуани Соси, його матері, зроблену в її будинку. Світлина нечітка, видна заледве половина жіночого обличчя, навіть не профіль. Вона біля вікна. Видно її руки, вона ніби аплодує. За парашетом із зовнішнього боку стоїть чоловік у костюмі. Голова старої якраз на рівні литок її супутника, чи її зброєносця, чи, може, секретаря, чи когось іще. Подалі від нього юрба: зачаровані, усміхнені, зацікавлені обличчя чоловіків і жінок різного віку дивляться на будинок. Так, сеньйора аплодує їм. Світлину супроводжує такий текст: «Сеньйор Рокамболь Аедо звертається до натовпу, що зібрався перед будинком доньї Хуани». Дивовижно. Нікого не називають Рокамболом. Це неможливо. Це те саме, як назватися Сандоканом, чи Арсенном Люпенем, чи Шерлоком Голмсом, чи Фу Манчу. Сандокан Аедо. Фу Манчу Аедо. Але навколо Генерала все здається неможливим. Точніше, все має фантастичний присмак.

Перон, кілька Перонів, що живуть у Пероні та ніколи не дістають згоди – майже з кожним з нас (якщо не брати до уваги

вже зовсім примітивних) час від часу відбувається те саме. Появу такого імені, як Рокамболь Аедо, важко уявити як в академічній біографії, так і в більш-менш достойному романі. Неймовірний персонаж. Однак зненацька це ім'я перегукується з деякими мешканцями темряви Генерала: з Лопесом Реґою, з Ісабель, яка піклувалась, як покласти ляльку разом з тілом Евіти в Мадриді, щоб та не плакала вночі. Воно також буде доречним під час тих гротескних церемоній, що виснажливо повторювались у його останні роки, хто завгодно може зватися так, як спаде на думку. Брат Даніель, наприклад. Хтось скаже, що це вже був не Перон. Ні, це також був Перон. І якщо згадати все відоме (принаймні те, що вважається відомим) і невідоме про його життя, можна дійти висновку, що цей Перон має глибинне походження.

Тінь багатьох тіней. Офіцер розвідки, за словами біографів, прихильних чи ні, тлумачів чи недоброзичливців, він побував у Чилі, в Європі на початку Другої світової війни та в дні державного перевороту ГОУ (Групи об'єднаних офіцерів). Шпигун, можливо, дуже ефективний. Чоловік, звиклий до таємниць, який усвідомлював, що таємниця – це фундамент влади, безумовно, інформація також, але передусім таємниця.

Розділ II. Покарати народ

Плавання – це передусім самотність.

Ніна Живаневська, чемпіонка світу з плавання

Перон був майстром таємниць. Ніхто досі не може, й не думаю, що колись зможе, слушно оцінити, ані який вплив він мав у армії, перш ніж стати президентом, ані якою насправді була його здатність приймати рішення під час послідовних державних переворотів, включно з тим, унаслідок якого його було скинуто. Донедавна навіть справжні обставини його народження залишалися таємницею; до речі, ніхто не може засвідчити, коли він сам про них дізнався. За життя в нього було чимало різних жінок, принаймні дві з них свого часу були його законними дружинами. Утім, неможливо визначити, чи кохав він бодай якусь із них. Він казав, що між ним і Евою Дуарте існувала велика прихильність, погодьтеся, занадто слабке слово, хоч би як його використовувати, і лише в листі до Домінго Мерканте (спершу я хотів написати «до свого друга Домінго Мерканте», але, трохи поміркувавши, облишив цю ідею, бо дружба становила для Перона вельми відносну цінність) він називав її жінкою, яку «я обожаю». Навіщо нав'язувати сумнівні припущення щодо почуттів? Лише автори зразкових життєписів Перона безсоромно стверджують, що він кохав, а той чи той індивід був його другом або ж він був його другом. Він був військовим, вихований армією більше, ніж власною родиною, якої, можливо, соромився, тому закохувався й розлучався він по-військовому: унікально, без наслідків, мимохідь. Військовий не може відокремити дружбу від ієрархії.

Головною лишається таємниця. Стратегія і тактика. Влада і шлях до неї з усіма зупинками. По-християнськи, аби робити добро іншим. І вже не надто по-християнськи, адже благодійник водночас є й безжальним захисником блага, а тому індивід чи народ, вельми імовірно, будуть змушені за це благо заплатити. Тож будьте обережними – ціна може виявитися завеликою.

На останньому етапі війни Гітлер вирішив, що оскільки німецький народ зазнав поразки, він не заслуговує на подальше нормальне життя. Він попереджав про це, але чи то його мало хто слухав, чи то не надто у це вірили, чи то були переконані, що їх неможливо розгромити. Гітлер видав так званий наказ «Нерон» від 19 березня 1945 року:

Усі військові, транспортні, комунікаційні, промислові об'єкти й об'єкти постачання мають бути знищені, а також будь-яке майно на території Рейху, яким ворог може у будь-який спосіб скористатися негайно або в короткий термін задля продовження боротьби.

Себастьян Гаффнер повідомляє (2002), що Шпеер занотував своєрідне пояснення, на яке спромігся Фюрер, наче він ще міг щось пояснити:

Якщо війну програно, нехай загине і народ! Нема чого зважати на ті основи, які потрібні народу для його примітивного подальшого життя. Натомість краще самим зруйнувати їх. Адже наш народ виявився слабкішим, а майбутнє належить винятково найсильнішим, народам Сходу. Ця боротьба полишає за собою лише нижчих створінь, оскільки найкращі пали.

27 листопада 1941 року він заявив:

Я думаю про це з абсолютно холодним розумом. Якщо настане той день, коли німецький народ не буде достатньо сильним і жертвним, щоб проливати свою кров заради власного існування, я волю, щоб його розтрощили та винищили інші потужніші сили. Щодо мене, я тоді не проллю жодної сльози за німецьким народом.

В автобіографічній розповіді, записаній на плівку під час його вигнання в Мадриді, розшифрованій та опублікованій після його смерті такими журналістами, як Торкуато Лука де Тена, Луїс Кальво, Естебан Пейкович [Перон, 1976], Перон пояснив своє рішення не чинити спротив державному перевороту, що усунув його від влади в 1955 році:

...З іншого боку, наш народ, який виступав проти експлуатації, жертвою якої був більше сторіччя, й отримав величезні переваги, мав би з більшим ентузіазмом захищати отримане. Але не захищав, бо більшість становили, як в нас кажуть, «люди-шлунки». Вони думали шлунками, а не головою та серцем! Я побачив цю картину і подумав, чи варто мені бути святішим за папу римського й пожертвувати всім заради цих сеньйорів, які не хотіли нічим жертвувати заради себе. Ця невдячність змусила мене дійти висновку, що віддавати завоювання та виконувати вимоги народу, який не здатен їх захищати, лише гаяння часу [...] Я міг би скликати людей, видати їм зброю. Але що б сталося? Я змусив би вбити тисячі осіб, аби захистити те, що ці тисячі не мали наміру захищати? Також мене розчарували спілки. Було підготовлено загальний страйк, але вони не вийшли [...] Вони намагалися залагодити все з тими, хто таки прийшов. Спостерігаєш усю цю картину й думаєш: «Але ж я так багато працював, багато чим жертвував заради цього?» Тож я дійшов висновку, що

аргентинський народ заслуговує на жорстке покарання за скоєне. Що він його й має. Він зараз голодний і зневірений. Це та вдача, на яку він заслуговує. Нинішні роки болю змусять його отямитися. Це правда. [...] Це була згряя боягузів, які не хотіли боротись ані на одному, ані на іншому боці, за винятком купки наївних, які віддали своє життя. Народи мають таку вдачу, якої заслуговують!

Безсумнівно, Перон, на відміну від Гітлера, не був ані божевільним, ані самогубцем і вірив передусім у владу, а не в особисту велич. Натомість він був людиною здорового глузду, занадто розсудливою щодо своїх бажань та інтересів, тож, звичайно, не готовою добровільно вкоротити собі віку. Однак, коли він повертався до Аргентини, щоб стати президентом утретє, він був свідомий того, що залишається без піклування доктора Пуйберта, а його здоров'я опиняється в руках його тодішньої нікчемної жінки та її бридкого секретаря, що врешті-решт і прискорить його смерть. Варто запитати, чи було його бажання покарати аргентинців, віддавши їх на поталу цим двом монстрам, сильнішим за інстинкт самозбереження.

На початку вісімдесятих років я брав інтерв'ю в доктора Пуйберта в його клініці в Барселоні. Темою розмови був не Перон, а Фідель Кастро, оскільки лікар опікувався також кубинським диктатором і був почесним головою Товариства солідарності з Кубою, яку палко підтримували каталонські ліві. Природно, що під кінець розмови ми заговорили про Перона. Пуйберт розповів мені, що попереджав Генерала, що в Буенос-Айресі він проживе менше, ніж у Мадриді. «Так, я знаю це, – переповів він слова Перона, – але мушу поїхати, бо Кампора звільнив усяку наволоч». Невідомо, як було це сказано, але зміст саме такий. Ці слова унаочнюють один з болючіших висновків, що його непокоїв: влада не може належати масам, і його страх

перед хаосом. Безсумнівно, уявлення про те, що народи не здатні на самоврядування, впливає із суперечливої формули «дати їм завоювання та можливість протестувати». А страх перед хаосом керував усім його існуванням[1]. Очевидно, що, навіть перебуваючи разом з найближчими людьми та членами родини: з Ісабель і Лопесом Реґою, або з Пуйбертом, або з Евітою, або з першою дружиною, а також у колі випадкових друзів, товаришів по зброї, політичних сподвижників, молодиць зі Спілки студентів середніх закладів освіти, які займалися спортом в Олівосі, самотність, яка його оточувала, була постійною та абсолютною. Можливо, тому, що виняткові професії – а влада така – завжди вимагають самотності, будь то виживання в політиці, перемога в спорті або кар'єра в чому завгодно, від математики до спіритизму.

Ось на цьому місці мене могли б звинуватити у тому, що я занадто критично ставлюся до Генерала, й дорікнути за цитування «Автобіографічної розповіді», записаної та складеної, принаймні номінально, Лука де Теною, Кальво та Пейковичем. Але я впевнений, що цього не станеться, адже ніхто не сумнівається в цінності подібних документів. Я також не мав сумнівів щодо їх використання як належного джерела, допоки поштою, а потім і телефоном не зв'язався з Естебаном Пейковичем і не дізнався, як ця книжка була створена.

Десь наприкінці шістдесятих за вказівки Хосе Лопеса Реґи Генерал записав кілька годин особистої історії, він відповідав на запитання швейцарського журналіста, чи то, може, чоловіка, що стверджував, що він журналіст і швейцарець, чи то, може, секретар казав, що той журналіст і швейцарець. З тих чи тих причин Перон прийняв рішення, що публікація цих матеріалів недоречна, принаймні саме тоді, тому просто сховав записи в коробку з-під взуття.

У той час Перон мав звичку зустрічатися з деякими друзями, серед яких виділявся журналіст Еміліо Ромеро, тодішній директор газети «Пуебло», в домі актриси Ніні Монтіан, яка отримала свій момент слави в кіно на початку сорокових. Справжнє ім'я Монтіан Елена де Ампудія, вона була донькою генерала Ампудії, глави так званої п'ятої колони в Мадриді під час громадянської війни, тобто видатною особистістю, справжнім героєм режиму. Лука де Тена згодом розповість Пейковичу, що, коли Генерал повернувся до Аргентини, ця жінка попросила в нього якийсь особистий сувенір і він подарував їй плівки. Ймовірно, так вона пояснила появу цих записів, коли Лука де Тена, спритний журналіст, тодішній власник «А-бе-се», їх купував.

Лука де Тена обрав кількох висококваліфікованих друкарок, яким він абсолютно довіряв, і вони кілька днів майже цілодобово працювали над розшифруванням плівок. Робилося це в умовах повної таємності, щоб чутки не дійшли до вух журналістів. Також він покладався на сумлінність директора своєї газети Луїса Кальво. Саме під час цієї роботи до Мадрида прибув Естебан Пейкович, він утік із Буенос-Айреса з усією родиною, тож шукав роботу. Він запропонував свої послуги й «А-бе-се». Хтось у редакції згадав, а відтак нагадав Лука де Тені, що саме Пейкович першим взяв інтерв'ю у Перона, коли останній перебував у вигнанні. З цього інтерв'ю навіть народилася книжка «Привіт, Пероне» [Пейкович, 1965], яка висвітлювала події «до» та «після» присутності Генерала в політичному житті Аргентини. Гарною ідеєю було зателефонувати йому, поділитися враженням і запропонувати долучити його матеріали до книжки, яка вже готувалася до друку. Зрештою Лука де Тена придбав у Пейковича права на відтворення його книжки. І далі продовжив працювати з Луїсом Кальво. Коли ж була готова перша коректура для виправлення,

він зателефонував Пейковичу зі свого будинку на Майорці та запросив до себе, щоб разом її прочитати, зобов'язавшись оплатити квитки на літак і проживання для нього та дружини. Пейкович поїхав, прочитав те, що було, не прослухав жодного запису, зробив кілька зауважень – і все. Більше він ніколи не бачився з Лука де Теною.

Ця книжка вийшла за авторства трьох осіб, але участь Пейковича була мінімальною. І це помітно, бо в тих уривках тексту, де не міститься пряма мова Перона, в тих загальниках, що слугували для поєднання частин між собою, відчувається приголомшлива відчуженість від аргентинської історії. І незважаючи на всю очевидність того, що читачами майбутньої книжки будуть переважно аргентинці, двоє іспанських укладачів подбали, щоб мова Генерала була традиційною кастильською, що просто смішно. Сімдесятирічний чоловік, який завжди гордився своєю нацією, навряд чи змінить свою мову менше ніж за десятиріччя, тим паче що він постійно розмовляє зі співвітчизниками.

Чи можна використовувати текст такого сумнівного походження як надійне документальне джерело? Так, юридично це можливо. Але це походження пояснює ті численні відтінки дискурсу, які на перший погляд можуть здивувати. Прослуховування записів саме по собі нічого не гарантує, тому що голос Перона був занадто відомим і його можна було з легкістю зімітувати, тому неможливо підтвердити автентичність без попередньої експертизи інших записів, справжність яких перевірена й не викликає сумніву. Крім того, необхідна повна експертиза, бо можлива часткова фальсифікація. Ніколи не буде достеменно відомо, як вони насправді потрапили до рук Монтіан. Якщо правда те, що Генерал сам віддав їх, то варто спитати, чому, навіщо, може, щоб зберегти від чогось або когось, і наскільки він передбачав

їхню долю. Якщо ж він їх не віддавав особисто, варто спитати, хто і для чого їх віддав. І якби то був Лопес Рега, чи то за власної ініціативи, чи то від імені Генерала, то потрібно було б перевірити всі слова та звуки, аж до останнього подиху. Якись плівки (припускаю, навіть більшість з них) автентичні, тобто Генерал до певного моменту записав свої спогади. Інші ж ні. Як визначити які? Хіба що щоразу питати себе, чи прочитане в книжці суголосно з постаттю Перона, і залишати поза увагою відверто сумнівні факти. Це трапляється з усіма джерелами, так трапилось у випадку Перона.

Розділ III. Забуте народження

Великою хранительською чеснот, на яких міцно трималося все родинне виховання, безперечно, була мати.

Хосе Альварес Хунко. «Імператор Паралелі»

Мало минути двадцять років після смерті Перона, щоб на світ вийшов секрет його народження. Згадана автобіографічна розповідь [Перон, 1976] була зроблена Пероном, коли йому вже виповнилося сімдесят років, тому навряд чи вона могла бодай на щось вплинути, тож навіщо йому було брехати. Він наполягав на тому, що його брат був на чотири роки старший за нього. Отже, якщо Маріо Авеліно Перон, або Авеліно Маріо (за першим ім'ям він був хрещений, а за другим – внесений до реєстру), перший син його батьків, народився 30 листопада 1891 року, то сам Хуан Домінго не міг з'явитися на цьому світі раніше за кінець 1895 року. Генерал завжди засвідчував саме цю дату, мабуть, вона видавалася йому щасливою. «У великому будинку на вулиці Буенос-Айрес у містечку Лобос уранці 8 жовтня 1895 року на світ з'явився другий син подружжя Соса-Перон». Так писав Енріке Павон Перейра [1952], його офіційний біограф. Саме цей текст було опубліковано в кульмінаційний для влади пероністів момент (на той час Евіта була ще жива, хоча й дуже хвора) і мав на меті радше приховувати, аніж відкривати правду. Згодом Павон Перейра у книжці «Я, Перон» [1993] (у ній він також виводить величну постать Аугусто Роа Бастоса на тлі тогочасних перипетій), яку написав і видав майже через двадцять років після смерті головного героя, все ж таки визнає

свою брехню і наводить, хоч і з певним лукавством, точну дату його народження.

І якщо правда така: він народився не в Лобосі, не 8 жовтня 1895 року і не був сином подружжя в строгому сенсі, то неправда те, як стверджує Павон Перейра у своє виправданні, що батько не надавав особливого значення офіційній реєстрації, на яку погодився лише через два роки і, безсумнівно, після значного тиску. Принаймні, таку версію приписують Генералові. Утім, не варто цілковито довіряти біографам, а поготів офіційним, ними завжди рушить або прихильність до героя, або ненависть, або образа. У ставленні Павона Перейри до Перона, чий інтелект останній, до речі, оцінював не надто високо, але тримав його біля себе за беззаперечну собачу відданість, завжди переважали прихильність і захоплення.

Інший дослідник минулого Перона, доктор Іполіто Баррейро, теж настільки відданий, що, попри свій науковий ступінь, часто впадає в гріхи агіографії. Оскільки він був особистим лікарем лідера і знався на маловідомих аспектах його життя, то саме йому належить підтвердити надійними документальними доказами те, що нині є громадським надбанням. Отож Хуан Домінго Перон народився в Роке-Пересі, округ Саладільйо, на бідному ранчо, 7 жовтня 1893 року, на двадцять три місяці пізніше за свого брата Маріо Авеліно, у корінній поселенки Хуани Соси. Будинок, де він народився, зберігся, зараз на ньому встановлена меморіальна дошка із зазначенням того, що це родове помешкання Генерала. На церемонії відкриття була присутня його донька Лусія Вірґінія Перон, яка, згідно з аргентинським законодавством, все ще є Мартою Сусаною Ольґадо. (Поки я пишу ці рядки, вона очікує на результати тесту ДНК. Цілком імовірно, що ще до того, як моя книжка побачить світ, результати будуть нарешті оприлюднені, тож їхнє споріднення підтвердиться. Можливо. А можливо, і ні.)

Жоан Бенавент здійснив власне дослідження, результати якого становили зміст його великої книжки про Перона [2004]. Він також зазначає дату 1893 року і місце народження Генерала, як і його індіанське походження. Так само, як і Лусія Перон в своїх мемуарах.

Здається, що решта біографів не була зацікавлена у такій правді. Незрозуміло чому.

Може, тому, що індіанець у 1893 році був ніким і нічим, а про індіанку годі й казати. До того ж Хуана Соса Толедо не була одружена з батьком своїх синів. Тож Перон, позашлюбна дитина індіанки, був менш ніж нічим. Це важливо, враховуючи, чого досяг цей чоловік.

Хуана Соса Толедо народилася в 1875 році. Іполіто Баррейро [2000] дуже ретельно дослідив її родовід. Її батьком був Хуан Іренео Соса, етнічний індіанець кечуа, який приїхав із Сантьяго-дель-Естеро до провінції Буенос-Айрес. Він був гаучо, які становили більшість населення пампасів. Хоча за три роки до народження Хуани культура гаучо майже зникла, у 1872 році було опубліковано поему «Мартін Фієрро», головний герой якої, що уособлює незлічений досвід сільських пеонів, перетворився на епічний архетип. Водночас набуває чинності закон про дротяні огорожі для розмежування володінь, що поклав край безладному відгінному скотарству і полюванню на корів заради їжі. Фронтір зник до 1880 року, з другою пустельною кампанією генерала Рока, який остаточно підкорив корінні племена, за винятком нечисленних тоба та мокові у зоні Чако, які воювали за свої землі майже до 1900 року. Хуан Іренео Соса був гаучо, до того ж не з найпокірніших. Він був бойовим товаришем легендарного Хуана Морейри, який загинув від рук поліції. А дід Генерала знайшов свій кінець у бійці наприкінці 1891 року чи на початку 1892-го. Обидва пали зі зброєю в руках.

Матір'ю Хуани Соси Толедо була Мерседес Толедо Гауна, яка, своєю чергою, була донькою Вікторії Гауни, корінної поселенки Асуля, яка народилась у 1820 році, а померла 30 серпня 1872 року, ще до появи на світ її онука. Вікторію примхи долі занесли до району Фортін-де-Лобос. Як звали її батьків, невідомо.

Мерседес Толедо Гауна та Хуан Іренео Соса жили у так званій зоні де-Лас-Кінтас, нині ця територія забудована. Вона мала сімох дітей, що згадує і доктор Баррейро [2000]: Хуана Соса Толедо (1875–1953); Марія Луїса де-лас-Мерседес-Толедо (21 травня 1880–1935); Мануела Аполонія Толедо, народжена 9 лютого 1882 року від невідомого батька; Амансіо Іренео Толедо, відомий як «Ель Туерто Мора» (ісп. el Tuerto Mora – досл. «Одноока пуля») (10 лютого 1884); Педро Пабло Толедо (7 червня 1886); Франсіска Кармен Толедо, зведена сестра Хуани (14 липня 1887), одружена з таким собі Агірре, хрещена мати Генерала, від шлюбу й до смерті мешкала в містечку 25-де-Майо (25 Травня) у провінції Буенос-Айрес; Антоніо Толедо, народжений 25 травня 1891 року, менш ніж за шість місяців до свого племінника Маріо Авеліно.

Мерседес Толедо Гауна мала сестру Онорію (тітку Онорію) і брата Хосе Артеміо Толедо (за словами деяких дослідників, згодом трапиться так, що він стане домоправителем свого внучатого племінника, військового), що одружився з Бенітою Ескудеро.

Історія з боку батька починається в Європі. Ось як її розповідає сам Генерал:

Мій прапрадід був медиком, сардинським лікарем. Прізвище Перон вельми поширене в Іспанії, Італії та Франції, можливо, через те, що Сардинія, звідки воно родом, була окупована цими трьома державами. Королівство Сардинія

(королівство дуже впертих людей) складалося з острова Сардинія, Генуї та П'ємонту. Безумовно, якби моє прізвище було італійського походження, ми б звалися Пероні. Тому, можливо, я є нащадком іспанців, які оселилися на Сардинії в епоху, коли Іспанія окупувала острів (іспанське домінування на Сардинії завершилося на початку XVIII століття). За часів Наполеона сардинці боролися за незалежність острова. Хтось із них пішов у гори воювати, а побачивши, що зазнали поразки, емігрували. Прихильників незалежності називали дисидентами. Одним із цих сардинських дисидентів був Домінго Перон, син медика, який емігрував до Буенос-Айреса в 1860 році. Я гадаю, що він був сенатором. Багато років тому в мене вдома висів портрет цього мого прадіда, вдягненого в чорне, з мереживним коміром. У Буенос-Айресі він відкрив кілька взуттєвих магазинів та імпортував взуття з Італії. Його син (тобто мій дідусь з батьківського боку) був одним із найвідоміших лікарів у Буенос-Айресі. Крім того, він був політиком: депутатом, сенатором і президентом Національної ради з питань гігієни, яка була еквівалентом того, що зараз є Міністерством охорони здоров'я. Він брав участь у парагвайській війні. А ще прославився тим, що першим в Аргентині почав впроваджувати антирабічну вакцину [Перон, 1976].

В іншій частині[2] він повторює те саме, але додає дещо про родину матері:

...Як і все на цьому світі, моє життя має початок. Цим початком була моя мати. Вона походить з іспанців: Толедо Соса. Вони належали до четвертого покоління аргентинців. Моя бабуся мені розповідала, і я досі це виразно пам'ятаю, що, коли Лобос був лише малим фортом, вони вже мешкали там.

Зазвичай, коли стара розповідала, що свого часу перебувала у полоні в індіанців, я її запитував: «Тож що, бабусю... я маю індіанську кров?» Знаєте, мені дуже подобалася ця думка. Я і справді гадаю, що в мене є й крихта індіанської крові. Погляньте на мене: високі вилиці, густе волосся... – справжній індіанський типаж. І я відчуваю гордість за своє індіанське походження, тому що вірю, найкращими чеснотами наділений простолюд. Я не вірю в розвинених людей. Є лише хороші та погані люди. Це єдині категорії, які я погоджуюся визнати. Більш розвинена людина може стати більш порочною, ніж людина простого походження, тому що чим більше у людини інтелекту, чим більше економічних і культурних засобів, якими вона користується... тим більше небезпеки вона може завдати іншим.

Зараз ви, мабуть, спитаєте мене про батька. Мій батько не був простолюдином. Мій дід по батькові був лікарем родин аргентинських олігархів, досить відомим. Депутат, сенатор, президент Національної ради з питань гігієни, старший лікар парагвайської армії... У нього було міцне економічне становище. Великий контраст з родиною моєї матері, єдине багатство якої становила м'ясна крамниця в Лобосі. Мого діда шанували. Він був естансьєро[3], мій батько також... Повторюся, на мою думку, найкраще в країні – це народ. Усе решта, моя люба, поділяється на дві категорії: хороше і погане.

Коли все життя приховуєш справжні обставини свого походження, бо правда, якщо відкриється, коштуватиме кар'єри чи позначиться на добробуті, майже напевно виникає звичка брехати. Згодом той, хто вдається до такої брехні щодо свого минулого, так чи так починає сам у неї вірити, та ще й прикрашати й прикрашати її всілякими новими деталями. Поза

сумнівом, саме так чинив Перон, до того ж не обтяжуючи себе зайвою обережністю, попри те що його численні вигадки й відверто фантастичні твердження досить легко було перевірити й спростувати.

У згадуваних записах, розшифрування яких ми щойно відтворили, він припускається безлічі неточностей, заперечень і звичайних вигадок. Цілком імовірно, що його прапрадід був лікарем і сардинцем. До речі, наприкінці XVIII століття лікарів було не надто й багато, тож було б доволі легко переглянути відповідні реєстри, чого, здається, ніхто донині так і не зробив. Можливо, що його прадід, син цього міфічного сардинського лікаря, чомусь народжений в Генуї в 1808 році, на ім'я Маріус, і був дисидентом, що й стало причиною його еміграції, але це жодним чином не могло статися аж у 1860 році, адже він помер у 1856-му в Буенос-Айресі, і в цьому ж місті 17 серпня 1839 року народився Томас Ліберато Перон, дід Генерала.

Мати Томаса Ліберато, Анна Г'юз Маккензі (1818–1877), тобто прабабуся Перона, мала шотландське походження, хоч і народилась у Лондоні. Томас Елой Мартінес [1993] зазначає (я наводжу його думку, незважаючи на те що його робота не гарантує щонайменшої точності, що він сам неодноразово підкреслював, до чого я ще звертатимусь більш детально), що такий собі Педро Перон значиться в пасажирському реєстрі від 1823 року, а дехто на ім'я Домінго Перон прибув до порту Буенос-Айреса з Монтевідео в 1848 році.

«Я гадаю, що він був сенатором», – каже Перон про свого прадіда, але не уточнює, де саме. Це дає привід сумніватися, а чи колись висів у якомусь із його домів портрет того чоловіка, вдягненого в чорне, з мереживним коміром. Якщо так, то це могло бути тільки в домі бабусі Дуті, про яку ми поговоримо за мить.

Так чи так, скидається на правду, що Маріус Перон був торговцем взуття, до того ж вельми успішним, адже у середині XIX століття домігся, щоб його син Томас Ліберато вивчав медицину. Цілком схоже на правду й те, що Томас Ліберато був одним з найвідоміших і найшанованіших лікарів Буенос-Айреса, а також видатним хіміком. Він помер 1 лютого 1889 року, Перон його не застав.

Імовірно, в 1871 році, коли йому виповнилося 32 роки, він стикнувся з епідемією жовтої лихоманки, що спустошила місто, і, так само як і Луїс Марія Драго, Мануель Монтес де Ока та інші відомі лікарі того часу, рекомендував ізолювати хворих. Це була величезна трагедія: хвороба забрала безліч життів, навіть довелося закласти новий цвинтар (сьогодні це найбільше у столиці кладовище Ла-Чакаріта). І попри те що від страшної хвороби померли такі видатні постаті, як Франсіско Хав'єр Муньїс, знаний фахівець з інфекційних захворювань; Лусіо Норберто Мансілья, герой битви на Вуельта-де-Облігадо; і доктор Роке Перес (на його честь названа місцина, де народився Перон), який очолював Народну комісію боротьби з жовтою лихоманкою, все ж до прихильників ізоляції хворих влада не прислухалася.

Звісно, те, що Томас Ліберато Перон перебував під час епідемії в Буенос-Айресі, ще не означає, що він грав провідну чи бодай якусь помітну роль у її подоланні. У досить ретельній статті Мігеля Анхеля Скенни [1967] «Жовта лихоманка в Буенос-Айресі», в якій, серед іншого, наведено фрагменти щоденника свідка трагедії Мардокео Наварро, який занотовував хроніку поширення лиха, включено повний перелік імен і портрети усіх членів Народної комісії боротьби з жовтою лихоманкою, але доктора Перона ви там не знайдете. Натомість можете прочитати таке:

За переписом 1869 року, в Буенос-Айресі практикувало 160 лікарів, тобто менше одного на тисячу населення. Частина з них на початку епідемії немов вітром здувало, вони передусім рятували власні дорогоцінні персони. Більшість із тих, що залишилися, перемістилася на околиці. Вони поверталися на службу вдень, а з настанням ночі покидали місто. І врешті-решт, десь 50 чи 60 лікарів [з них 36 – члени комісії] весь час перебували в місті, вони відчайдушно боролися зі смертельною хворобою та цілодобово допомогли величезній, постійно зростаючій, кількості хворих. Вони шанували клятву Гіппократа. На жаль, багато з них померло, виконуючи свій обов'язок.

Цікаво, до якої групи належав доктор Перон? Це запитання, на яке мають відповісти дослідники у майбутньому, якщо зможуть.

Згадувані події сталися після битв під Сепедою та Павоном, що відбулися в 1859-му та 1861 році відповідно. На час першої битви молодий Перон був іще студентом і брав у ній участь як лікар-практикант. А ось до кампанії Мітре він долучився вже як хірург.

Але війна у Парагваї, на яку натякає Генерал, тривала у 1865–1871 роках, саме за цих років його дід спочатку захистив дисертацію з судової медицини на тему отруєння миш'яком, а після цього очолював кафедру хімії на факультеті точних наук (1867) і кафедру судової медицини на медичному факультеті в Буенос-Айресі (1870).

Аби уявити соціальну прірву між родичами Перона з матириного та з батькового боку, зазначимо, що в 1874 році, коли поліція полювала на соратника Хуана Іренео Соси, злочинця Морейру, пізніше міфологізованого народним театром як несправедливо переслідуваного героя, уряд

відправив Томаса Ліберато Перона на стажування до Парижа зі стипендією в тисячу песо на місяць і зробив його почесним академічним членом факультету фізико-математичних наук.

За Іполітом Баррейро, з чиєї праці взято більшу частину цієї інформації, доктор Перон працював у Бюро патентів на винаходи, у Раді громадської гігієни (хоча і не був її президентом), у медичній асоціації Буенос-Айреса як інспектор аптек та солеварень і навіть був депутатом, лише неясно, чи від федеральної столиці, чи від провінції Буенос-Айрес. В своїй книжці «Я, Перон» Павон Перейра йде за нестримною фантазією Генерала й робить його сенатором-мітреїстом від провінції Буенос-Айрес, і не лише президентом Національного департаменту гігієни, а й його засновником, а ще старшим військовим лікарем під час війни в Парагваї. «Також він здійснив кілька місій за кордоном, – додає автор, – насамперед у Франції, де жив кілька років».

Інститут Пастера в Буенос-Айресі навів дані щодо антирабічної вакцини (електронна публікація на www.pasteur.secyt.gov.ar/historia.html), згідно з якими у червні 1884 року консул Аргентини в Лондоні дон Мануель Гарсія повідомив міністрові закордонних справ пану Франсіско Ортісу таке:

Засіб від водобоязні, відкриття доктора Пастера. Аргентинська делегація, Лондон, 19 березня 1884 р. Пане міністре, я вважаю телеграму «Таймс», короткий зміст якої тут наведено, такою важливою, що, аби не втратити посаду, поспішаю надіслати її вам і змушений зробити це без попереднього перекладу, як мені б хотілося. Мануель Р. Гарсія.

Зі свого боку, Хосе К. Пас, повноважний посол Аргентини в Парижі, і група аргентинських лікарів і учених, що проживали у

Франції, серед яких був доктор Десідеріо Фернандо Давель, який вдосконалювався в педіатрії, зацікавилися експериментом Пастера. Доктор Давель, наймолодший з аргентинських лікарів у Парижі, став першим іноземцем, який брав участь у дослідженнях Пастера. 6 липня 1886 року законодавча влада провінції Буенос-Айрес видала закон, згідно з яким доктор Давель отримував 200 національних песо щомісяця протягом року для вивчення в лабораторії Пастера щеплень проти сказу та сибірської виразки, та зобов'язувала доктора Давеля представити виконавчій владі детальний звіт за результатами своїх досліджень. Це не були аж надто великі гроші, але Давель погодився й почав працювати з Пастером. Потім він повернувся в Аргентину. На нього не чекала тріумфальна зустріч, а його пропозицію створити Інститут боротьби зі сказом було відхилено. Відтак доктор Давель створив лабораторію в своєму власному будинку на вулиці Соліс, 236, оснащену сучасними німецькими інструментами, наданими доктором Карлосом Мальбраном. Саме там була вперше виготовлена й досліджена антирабічна вакцина. 4 вересня 1886 року перше щеплення вакциною зробили трьом уругвайським дітям, яких вкусив скажений собака. Наступного дня газета «Ла-Пренса» опублікувала таку новину: «Заснування Інституту Пастера, антирабічна вакцинація. Доктор Давель робить перші підшкірні ін'єкції дітям, які приїхали з Монтевідео, їх вкусив собака: Хосе Пінедо, 13 років, укус на одній руці; Басілію, 11 років, укуси на обох руках; Ельвіра, два з половиною роки, легкі укуси». Ця подія проклала шлях для підготовки та застосування вакцини у закладах Громадської допомоги. У серпні 1887 року доктор Давель надіслав представнику уряду провінції Буенос-Айрес доктору Франсіско Сегі доповідь про метод доктора Пастера під назвою «Сказ і метод Луїса Пастера задля його запобігання», яку опублікувала газета «Ель-Діа» в Ла-Платі (26 сторінок).

14 вересня 1894 року о 16:00 лабораторія Пастера справила новосілля у будівлі, розташованій на вулиці Морено, 1959, між Комбате-де-лос-Посос і Саранді, спеціально побудованій муніципальним урядом під керівництвом доктора Федеріко Пінедо. Так було вшановано восьму річницю першої вакцинації, проведеної в Буенос-Айресі доктором Десідеріо Ф. Давелем. Доктор Давель, засновник і директор лабораторії Пастера, виконував свої обов'язки у 1886–1900 роках, під час президентства Мігеля Хуареса Сельмана (1886–1890), Карлоса Пеллегріні (1890–1892), Луїса Саенса Пенья (1892–1895), Хосе Е. Урібуру (1895–1898) і Хуліо А. Рока (1898–1904). Тож вакциною спочатку нехтували (це важко зрозуміти, адже в країні одним з головних напрямів економіки було розведення великої рогатої худоби), але в жодному разі вона не зазнавала переслідувань. І, як ми бачимо, доктор Перон не мав до неї аж ніякого стосунку.

А зараз перейдемо до другого твердження Генерала, згідно з яким донья Хуана Соса має іспанське коріння. Нібито, коли Лобос був лише невеличким фортом, бабуся Мерседес перебувала у полоні індіанців, а його дід був лікарем родин аргентинських олігархів і вельми заможною людиною, естансьєро, як і його батько, а мати мала... м'ясну крамницю в Лобосі! Тут фантазія Генерала дещо вирує. У пошуках чого? Вищого соціального походження, ніж воно було насправді? виправлення минулого? Усе це, звісно, було зайве. Те, що Томас Ліберато був естансьєро, не важило більше, ніж те, що він був хорошим лікарем, і не рятувало Маріо Томаса Перона від жалюгідної реальності: Маріо Томас уособлював покоління, що вироджується, в сім'ї, яка намагалася підвестися вище соціальною драбиною. Звісно, Генерал не міг приховати свою індіанську зовнішність, яка з плином часу ставала більш виразною (на момент інтерв'ю йому було вже за сімдесят), тож

вельми вчасно віднайшлася бабуся у полоні, та не якась дальня бабуся, а саме бабуся Мерседес.

Кастильська вигадка, поза сумнівом, бере початок в офіційній біографії Павона Перейри [1952]:

Також вихідцями зі Старої Кастилії були батьки дона Хуана Іренео Соси, його прабабця, тож старими кастильцями були всі предки з материного боку нашого героя, – брехав Перейра. – Ці поселенці, ніби не бажаючи зрікатися цивілізаційних традицій свого роду, селилися на околицях південного кордону Буенос-Айреса, точно в межах, встановлених доном Хуаном Мануелем де Росасом під час першого завоювання Пустелі, ще в 1833 році. Соса та Толедо були одними з останніх поселенців, які покинули ці місця, після того як вони були спустошені внаслідок кривавих походів вождів [корінних жителів] Салінас Грандес, тих самих, які пізніше на чолі з Кура досягли своїми неочікуваними набігами берегів Саладо, сіяли скрізь спустошення та страх, яких генерал Рока назавжди підкорив, здійснивши вдалу експедицію до Пустелі...

Розділ IV. Від діда до батька: надоліну

Не обов'язково знати, чого боїться людина. Досить того, що вона боїться.

Лоуренс Блок. «Гріхи наших предків»

Мережа аргентинської залізниці має багато цікавих вигинів. Здавалось би, що на відкритій рівнині мала б перемогти інженерна прихильність до прямих ліній. Але залізницю було побудовано не для того, щоб полегшити життя подорожуючих, а щоб транспортувати корів зі станцій до порту Буенос-Айреса, тому кожен власник худоби боровся всіма способами, зокрема політичними, за те, щоб шлях пройшов через його власність. Землевласник жертвував ділянкою, аби побудувати станцію та кілька невеличких будівель з крамничкою товарів широкого вжитку, кабінетом лікаря та адвоката, якщо місце розросталося. Так сталося зі станцією Роке-Перес у 1884 році. Ділянку надав естансьєро на ім'я Фелікс Гутьєррес, а місцина була приблизно за сім кілометрів на південь від Парахе-Ла-Пас. У 1889 році, за чотири роки до народження Перона, було засновано текстильну фабрику «Паатс і Роче», яка виробляла вовну для експорту в цьому регіоні, тому туди приїхали робітники, які там і оселилися, але сільський характер місцини однаково зберігався. Поселення мало такий саме вигляд, і коли на світ з'явився Генерал. Ранчо Хуани Соси розташовувалося посеред голого поля. Не існувало ні органів цивільної реєстрації, ні церкви, і так тривало до кінця століття.

Що ж такого мало трапитися, щоб син лікаря Томаса Ліберато Перона, який, завдячуючи своїм академічним

заслугам, був долучений до правлячого класу Буенос-Айреса, невдовзі після смерті батька жив із п'ятнадцятирічною дівчиною – корінною мешканкою, єдиною з семи братів і сестер, яку визнав батько, у загубленому в пампі місці?

Томас Ліберато одружився з Домінгою Дуті Бергуньйон, вдовою Мартирена, донькою Хуана Дуті та Вісенти Бергуньйон, франко-баскського походження, народженою в Пайсанду (Уругвай) в 1844 році, яка привела ще до шлюбу двох дівчат: Бальдомеру та Вісенту. Весілля Перона–Дуті відбулося 23 лютого 1867 року, коли їй було 23 роки, а йому 28. Від цього союзу також з'явилися нащадки.

Донья Домінга була жінкою з характером і мала величезний вплив на чоловіка. Маріо Томас, народжений 9 листопада 1867 року, був старшим із дітей Томаса Ліберато Перона. Другий син Томас Іларіо з'явився на світ у страшний рік епідемії, в 1871 році, і прожив лише до 1900-го. Він одружився дуже молодим, був батьком дівчинки та хлопчика, Марії Амелії та Хуліо, і наклав на себе руки через одинадцять років після смерті свого батька, яка сталася в 1889 році, здається, привселюдно отруївшись ціанідом у центральній аптеці Буенос-Айреса. Від матері та дітей лишилася сама лише тінь, малі пішли жити до бабусі Домінги Дуті, тож тоді, коли Перон навчався в школі, вони були змушені жити разом. Ось усе, що я можу про нього сказати, сумніваюсь, що комусь відомо щось більше, тож усі чутки про якийсь символізм, про якісь чесноти тощо варто вважати цілковитими вигадками. У 1872 році народився Альберто Маріо (Баррейро називає його Альберто Карлос) – третій Перон в цьому поколінні. Він був військовим і загинув через нещасний випадок у віці 33 років, у чині капітана. Часом їхні історії поєднуються й перекручуються, внаслідок чого самогубцем стає Альберто Маріо, чи Альберто Карлос, а загиблим через нещасний випадок – Томас Іларіо. І в дітей

змінюються батьки, хоча від цього вони не стають менш самотніми. Тож Хуліо та Марія Амелія не більш самотні за їхнього кузена Хуана Домінго.

Хто знає, що призвело Томаса Іларіо, чи Альберто Маріо, чи Альберто Карлоса до смерті. А от в чому я впевнений, так це в тому, що їхні мотиви були схожі на ті, що наразили Маріо Томаса на вигнання. З цим хлопчиною сталося так: втеча, зникнення, добровільний сховок спочатку в пампі, а потім у Патагонії. Згідно з офіційною біографією, або радше квазіофіційною, яку доповнюють, переробляють, а надто перекручують чи взагалі вигадують саме зараз, оскільки все те, що заперечувалося десятиліттями, визнається правдою, – він почав вивчати медицину за рішенням батьків у 1884 році, коли йому виповнилося лише шістнадцять років. Наприкінці 1885-го, коли йому було вісімнадцять і він встиг прослухати два курси та перейти на третій, він захворів на запалення легень і майже відразу в нього виявили туберкульоз легень, за іншою версією говорять про тиф... За тих часів не існувало іншого лікування цієї хвороби, крім відпочинку, поживної їжі та чистого повітря. Перші два пункти легко виконувалися, хоча зазвичай відпочинок не входив у плани Томаса Ліберато через його хронічне безсоння. А от чисте повітря – інша річ. Хоч у тогочасному Буенос-Айресі, де автомобілів було обмаль, а виробництво лише починало розвиватися, забруднення не могло бути аж надто серйозним, однаково було вирішено відправити хлопця в сільську місцевість, до району Лобос, за сто тридцять кілометрів від міста. Дивно, що не в гори аргентинської Кордови, де клімат, з медичного погляду, вже тоді вважався найсприятливішим для хворих на туберкульоз і де згодом розташувалося багато санаторіїв для лікування легень. Можливо, вибір був зумовлений гостинністю доктора Еулохіо дель Мармоля, також лікаря, друга Томаса Ліберато та місцевого

політичного лідера, який поселив хлопця у друзів, неподалік від містечка Ла-Портенья. Там були «поля в дев'ять ліг площею, які охоплювали значну частину знаменитої Лагуни-де-Лобос; з шістдесятьма трьома стійлами по тисячі овець у кожному та близько шести тисяч великої рогатої худоби», – повідомляє доктор Баррейро. (У старих аргентинських мірах землі одна ліга дорівнювала десяти тисячам гектарів.)

У 1886 році Томас Ліберато Перон зробив початковий внесок у розмірі 2500 песо як партнер доктора дель Мармоля на заснування сільськогосподарського підприємства Ла-Естансуела, яке планувалося з розмахом. Дель Мармоль, своєю чергою, допомагає Маріо Томасу отримати посаду судового виконавця, свого роду помічника мирового судді. Враховуючи безладність тогочасної політики, яка, до речі, не надто й відрізнялася від нинішньої, хоч і була більш відвертою та керувалася передусім настановою «тут наказую я», можна припустити, що він не просто допоміг влаштуватися на роботу, а подарував чи то створив її для нього. Через три роки, у 1889-му, лікар Перон помирає у своєму будинку в Рамос-Мехія, не доживши до п'ятдесяти років.

Після цього дель Мармоль, хитрий чоловік, вважає себе вільним від зобов'язань (знехтуваних ним), що поєднували його з Пероном. Він виявляє, що молодший Перон не дуже підходить для посади судового виконавця в Лобосі – він зазвичай виступає проти мирового судді, коли мова заходить про чиєсь виселення (принаймні так каже легенда), тож він переводить його до Роке-Переса, розташованого за кілька годин їзди. Ла-Естансуела переживе Томаса Ліберато зовсім недовго.

Донья Домінга Дуті й надалі мешкає в будинку свого чоловіка в центрі Буенос-Айреса, на розі вулиць Лавальє та Лібертад, дуже близько до місця, де в 1908 році буде урочисто відкрито Театр Колумба, отримує пенсію як вдова університетського

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ